

КОЛХОЗН ТОСХЛТИН ЦААРАНДК ДЕЛГРЛТИН БОЛН МАШИИН-ТРАКТОРН СТАНЦСИН БҮРДӘМДЖИГ ОНЪГДАРУЛЛГЪНА ТУСКАР

СССР-н Деед Советин сессий деер Н.С. Хрущевин кех докладин тезисмүд

(Цаарандкнь. Эклнь 46-ч номерт).

Келгдсәр болхла, колхозин збөр бсдж батрснас аайгад керг уга. Социалистическ збөрин нег янзинь талдан янзлань збөрлүлд байдмн болхла, колхозин збөриг батлгьарн олна збөриг сулдх-джана бидн гидж давтад келад байдмн болхла, эсв уга йовдлд чигн күрад оч болхмн. Тер мет, халайг чик гидж болшго, ягдад гихля, советск олт-амтнд колхозмуд цаарандан бсдж-бргджлгьн ик ач-туста, обществен саягьинь хаяддж, колхозин экономикаг бргджлх, производствинь делгрүлд байджах тедна бийсинь амн керг болджана. Селаня эдл-ахуг бсдж-бргджлгьн гисн юмб? Эннь хамгин түрүн болдж колхозин збөриг лгьн, колхозмудин хувагдго көрнъгиг батл-н болджана. Энүг күчхин кергт, партъ колхозмудиг бсдж-бргхин тускар, колхозин збөриг батлгьар дала делгү ик көдлмш темдглэд күцад-джаня. Кооперативн збөр коммунистическ обществ тосхлгьна хаалгь заагч мана теоретическ сургьульа сбрлцж баяхш, ягдад гихля, коммунизмүр йовх хаалгьн олт-амтня збөриг болн бас тер мет, колхозн збөриг батлгьар даврдж йовхмн.

Колхозн збөриг батлгьнас саглдг улс эн збөрүр колхозн тосхлтин түрүн девснъгн цагин баядлэс халай гаргьдясн тер, тегад эдн колхозн збөр ода болхла, 25—30 джил хооран баясн баядлэс тоогьин халхарн болн бас тер мет, чинрин халхарн тбруц онъгдарсиг марцхана. Авад халахла, келхд, 1929-1930 джилмүдт колхозин збөр гисн юн баясмб? Эннь болхла крестьянск эдл-ахусин производствин эв-аргьинь, мбрдиль, плугсинь, сохас, боронасинь, зярм хаша-хаацинь хамцулдж негдүлсн баясмн. Тер цагт чигн колхозин збөр бодан делгрлтя нилчтя баясмн, ягдад гихля, олна производств делгрүлдж болх аргь бсгмн, күн күүг даджрлж болшго кесмн. Болв, тер цаг ода цаг хойрин хоорнд колхозн тосхлтиг бсдж батрулхин, энүнэ экономикиг, бргджлхин, советск селаня материалнь болн ухан-еерлин чидлинъ цецкүлхин төля күчлдж кесн ноолдана джилмүд баянэ.

Одгя цагин колхозн збөр көдлмшч классин гардвар болн шунмгья орлцлгьар, цуг советск олт-амтня орлцлгьар, күч-көлсән негдүлдж көд-лад, колхозникудин олсн збөр болджана. Олт-дундин эдл-аху бсдж батрсна ашдн тер збөр цуглр-смн. Колхозмудин хувагдго көрнъгн ода 100 шаху миллиард арслнь болв, коллективизацин түрүн цагт болхла күс-дундур миллиард арслнь хувин тавцин мөнъгн баясмн.

Коммунистическ тосхлтин зура күцахлаьн партъ олтн правительств кезад чигн колхозмудиг социалистическ эдл-ахугьас газалдж, күүнэ гидж тоолдг баясмн биш, хярнь мөнъкин, социалистическ эдл-ахун системин хагьцшго ик чинртя аныгнь гидж тоолдг билэ.

Социалистическ государствин болн колхозмудин хоорндк залгьлданы, капиталистическ обществд балгьсуд болн селад хоорнд баядг залгьлдан мет цуг арсмин ул деер кезад чигн кегдг баясмн биш.

Улгүрлхд, машинн-тракторн станц колхозмудт күцадг көдлмштән, терүнанны орчд государств тедна авча оругьас даву гару гаргьдн лавта медгня. Зярм колхозмуд, нег улу экономическ күчн тагунь, МТС-н күцасэн көдлмшяр тооца келларн, государствд бртя болдж үлдцханя. Болв бринь некд авхин кергт колхозн збөриг тарадж хулдсн нег чигн йовдл уга. Колхоз болгьна чидл-күчнь сул болв чигн мана социалистическ эдл-аху болджана, тер төляд терүнд государств нбкд болна. Государств бран авхд болзгинь саалг баясмн, эс гидж натуроплатин бриг тбруц авхан үрдг билэ.

Колхозмудт гидж государств кадр белднэ, энүндан олн сай арслнь мөнъг гаргьна, эннь бас колхозмуд батрулгьнур тусджана. Колхозмудт государств миллиард арслньгар бгья мөнъг бгня, энүгән тегад арсмин улас бат иштгьяр кехш. Темдгтя цагт, колхозмуд сул баясн саамд государств колхозмудас авх бгья мөнъгән зуугьад сай арслньгудан авлго урадг баясмн. Тярәнэ экнэ, хот-хоолин болн нань чигн ссуд колхозмудт ол дакд бггдсмн. Энүнэ зярминь колхозмуд хярү бгдг баясмн, багь биш аныгнь хярү авдлго, үрдг чигн билэ.

Эн тоотиг цугтагьинь колхозникуд саянәр меднэ. Эдн колхоз болгьна збөрнь государствин йилгьгч демәр цуглулсмн гидж чикәр тоолцхана, эн збөрнь унъг-утхарн болхла цуг олт-амтня болджана. Олна эдл-аху бсдж-бргджлгьн, колхозин збөр бсгьн колхозн тосхлтд государствас ик материалнь нбкд күрглгьнэ ашнь болджана гидж цуг советск амтн чикәр тоолна. Колхозмудин эдлджх машинд, эднэ производствин тосхлтст, эднэ газрин болн мал бсклгьнэ көдлмшт колхозникин, көдлмшчин, номта куүнэ күчн-көлсн тавгдсмн. Эн учрар колхозмудин збөриг цуг олт-амтн олсмн. Одгя цагт учрсн таалд болхла колхозмудин хувагдго көрнъгн унъг-утхарн олна збөр тал бөрджәнэ, хувагдго көрнэ бсгьн түрүн болдж колхозн крестьянствд бийдн туста кергтя болджана. Эннь терүнэ джиргьлин неквлэ ирлцджаня. Хувагдго көрнэ улм ик болхла колхозд машинд олн болхмн, күч-көлснд машинд олзлгьн элвджмн, колхозникудт көдлмшнь амр болхмн, күч-көлснэ кемджань бөдлхмн, олна эдл-аху хурдар бсдж-бргджх. Одгя цагин техник бргьнәр олзлгьна ул деер колхозникудин күч-көлсн эврәнн кев-янар индустриалнь көдлмш-чинрин күч-көлсн тал бөрдх.

Советск орн-нутгт олна збөр тасрлан угагьар бсэ йовна, промышленностин болн бас тер мет, совхозмудин гаргьдг продукция кирцань агьу икәр бргдяд йовна, тегад колхозмудт техник хулдлгьн, колхозн збөриг одгя цагт батлгьн социалистическ збөрин хойр янзсин хоорнд темдгтя гих хуврт гаргьшго. Колхозмудт техник хулдлгьн олт-амтня эдл-ахун цуг аныгсинь цаарандан улм зүүцнъгьу кевәр делгрхд туста таал учраджана.

Мана бмн зогсдях тбр—олна збөрлэ хамдн колхозин збөриг делгрүлдж батрулгьн болджана. Эн олт-амтня джиргьллэ ирлцджаня, коммунизм тосхлгьна неквлэ ирлцджаня. Цаарандан колхозмудин олна збөр бсгьн дахд колхозн збөр олна збөрин кемджан тал бөрдхмн. Социалистическ селаня эдл-ахун производствин чидлгь улм хурдар делгрүлхлэ, олна болн колхозн збөрин хоорнд ода баях йилгьлт күццлән уурх цаг хурдар ирх мөн. Энүчлэ ирлцджаня гидж МТС-с колхозмудт техник хулдлгьн халах кергтя, эн үүлдвр олт-амтня джиргьллэ таастагьар, колхозн збөриг батлгьнур залгдджана.

Колхозн збөриг олна збөрлэ збөрлүлдж болшгонь келгдснэс медгдджаня, тегад чигн селаня эдл-ахун социалистическ предприятисин хойр янзиг—колхозмудиг болн совхозмудиг нег-негнүрн збөрлүлдж бас болшго юмн.

Болв, совхозмуд болн колхозмуд хоорнд эдн мел айл гисн темдг тавдж болшго. Совхозмуд государственн предприятс болджана, эднэ производстван бүрдәлгьн ик бөдән кемджәтә. Совхозмуд колхозмудт үлгүр үзүлдж, газр эдлгьнд социалистическ ик производств гаргьхдн школ болсмн. Суулин джилмүдин дамшлтин үзүлсәр болхла, совхозмуд селаня эдл-ахун продукц гаргьлгьн делгрүлдж чадх ик эв-аргьта болджана. Эмнг болн эмншрсн газр шинэс олзлдж, эдл-аху бүрдәлгьнэ гол янзнь тедн болв. Дакад болхла

совхозмуд государствд килвр унәр буудя болн нань чигн зүсн хот-хол орулдж бгнэ. Совхозмуд цаарандан чигн селаня эдл-ахун производствиг делгрүлхд колхозмудт ик сән үлгүр болх збөтә. Производствиг делгрүлхин кергт совхозмудт баях мет гөнъгршго көрнъ колхозмудт чигн баяхинь социалистическ тосхлтин дамшлтьн үзүл.

Коммунизмүр бөрдх дутман эдл-ахугьан заллгьн улм-улм демократическ ул деер тавдж кех збөтә бидн гидж ленинизм сургьна. Эдл-ахугьан эн социалистическ гарцтагьар кехд колхозмуд чигн, тер мет совхозмуд чигн зокалта болджана. Совхозмудт болхла көдлмшчинрин коллективсин, профсоюзн болн талин общественн организацсин нилчинь бөдлүлгьяр, эдл-ахуг заллгьнд көдлмшч күн болгьна шунмгьягьинь бас чигн бөдлүлдж болхмн.

Колхозн янз болхла эн социалистическ авц-барц бас ирлцнэ. Колхозникудин сунъгьсн, эднд тоогьан бгдг парвлән колхозд баянэ, чинртя тоот цуг төрмүд колхозин член улсин олна хургар халаддж күцаднэ.

Селаня социалистическ эдл-ахуг цаарандн бөдлүлхинь хаядж колхозмудиг болн совхозмудиг делгрүлдж батлгьн кергтя, селаня эдл-ахугьас гардг продукция болн промышленностьд кергтя сырьег элвдлүлхиг хурдар күчхин төля, коммунистическ тосхлтин төрмүдиг дилвртя кевәр күцахин кергт, эдл-ахун хойр янзсиг цуг эв-аргьинь күццдн олзлгьн кергтя.

IV

Техникиг колхозд ягьдж хулдхин болн селаня эдл-ахун продукц белддж авлгьна зярм төрмүдин тускар

1. Машинн-тракторн станцсин бүрдәмджиг онъгдаруллгьна эрки чинртя төрмүдин негнь—трактормудиг, комбайнсиг, селаня эдл-ахун нань чигн машиндиг колхозд хулдлгьна диг-дара болн таал олдж гаргьлгьн мөн. Эн көдлмшиг: инвентаризац кегьад, унинь токтагьад, колхозмудас—кедү, ямаран маши авхар баяхин неквр авчкхла болад баях техническ төр гидж тоолдж болшго. Техникиг колхозд хулдн гисн эн ик гидг эдл-ахун политическ чинртя төр. Эн төриг хагьлгьн—кесг сай колхозникудин, тер мет государствн сә хаялгьнлэ залгьлдата.

Техникиг хулдлгьна диг-дараг централнь органс токтадж гаргьад, зон болгьар эн көдлмшиг келгьнэ болзг токтагьад, энүг хурдар эклэд, шулун дуусчкх збөтә гидж зярмнь тоолджацхана. Тиим селвг чик боллта биш. Централнь органс нам цуг райодин төля зура кехәр седсн болхла чигн, тиигдж темдгьсн зура збәр ик эндүстә болдж гарх баядлтя, юнъгад гихля, онц райодин болн колхозмудин туслнь ончсиг цугтнь центрәс йоста күцц кевәр тоолхд күнд. Тер учрар, обкомс болн областин күцагч комитетс, крайкомс болн крайин күцагч комитетс, олт-дундин авц-барцсәс иштгьяр, колхозмудт трактормудиг болн нань чигн машиндиг хулдлгь бүрдәлгьн областьдан болн крайдан шишлнь ямаран кевәр кехин туск төрмүд темдгьд авснь деер болх, тиигхларн тегад, эврәнн зона эрки чинртя ончиг тедн тоолдж кех збөтә. Тер зурасиг союзн республиксин компарти ЦК-н болн Министрмүдин Советс збөчлдж халацхәх збөтә.

МТС-н бүрдәмджиг онъгдаруллгьн нег газр кечкхмб, аль девснъ-девснъгәр кехмб—гигч төр гарчана. Темдгьдях, МТС-н бүрдәмджиг онъгдаруллгьн—йир ик, даалгьврта төр, адгьна гисн энүнд зугл хорлтан күргхмн. Орн-нутгин район болгьна ончиг онц тоолдж, эн төриг сагар

(Цаарандкнь 2-ч халхд).

КОЛХОЗН ТОСХЛТИН ЦААРАНДК ДЕЛГРЛТИН БОЛН МАШИНИН-ТРАКТОРН СТАНЦСИН БҮРДÄМДЖИГ ОНЪГДАРУЛЛГЪНА ТУСКАР

СССР-н Деед Советин сессий деер Н.С. Хрущевин кех докладин тезисмүд

(Цаарандкнь).

күцэх кергтэ. Урдаснь кесн дигэр болхла, колхозмудин ик зунь, нег улу Среднь Азин болн Закавказин республиксар, Украинд болн Кубаньд, нань чигн зарм райодар МТС-н техникиг дарунь хулддж авч чацхакиг үзүлджәнэ. Зарм райодт, нег улу барун-ар үзгин болн централнь райодар тиим колхозмудин тонь цобкн болх. Тер учрар, зарм зонднь МТС-иг темдгтэ цагин эргид давдееран хадгьлад, хобннь, теткдясн колхозмудиннь цугъараннь экономик обдлснэ кемджэгъар теднд техникиг дүсүлэд хулдснь туста болм дүртэ. Эн ториг механическ тоолад, МТС-диг цуггнь нег-зерг бурдәмджинь оньгдарулхар шилтлгън—чик тоолвр гидж сандж болшго. Зарм колхозмуд техникиг ода чигн хулддж авд аргъ угаг, терүнэс даву, техникиг олзлдж аргъ угаг учртан авлго бәадж болшго.

МТС-д хадгьлдсн газрмудар чигн зарм колхозмуднь техникиг хулддж авч чацм болм дүртэ. Терүнэс иштэ МТС-н кев-кецнь нечк сольгдэд, МТС-н штатнь чигн багърхмн. Колхозмудиннь экономическ күчнь тату райодар МТС-н бурдәмджиг оньгдарулхин төлэ болн техникиг колхозд хулдхин төлэ ямаран болзг кергтэв? 2-3 джил, зарм газрмударн туунэс даву чигн цаг кергилдэд бәах, энүг келгънд адгъад керг уга.

Колхозин производств бсэд, терүнэ товарность обдлснэс иштэ, колхозмуд хувагддо кбрнэгд орулдж, хоршадж мбнэгнэ тонь 1958 джилд, кирцнэгъу дигэр болхла, 25 миллиард шаху арслнь күрхмн. Колхозд хулдгдх цуг машиндин үннь, элснәннь үнинь хәрүлэд тоолхла, кирцхд 18-20 миллиард арслнь болдж гархмн. Унинь таслад-таслад бгх диг-дара токтахла, колхозн производствин бдгэ цагин кемджән бәагъа бәатл чигн, техник хулддж авхд тедү кирцэ мбнэг гаргьдж чадхмн, колхозмудин орунь цааранднь бсджәхәс иштэ тер аргъ улм бсхмн.

Колхозмудт машинд хулдсн цагтан, МТС-лт шин машиндә хамдан бас хуучн, збәр элдж олсн машинд багъ бишәр бәахиг тоолдж, машиндин техническ бәадлиг сәәнәр хәләдж кех кергтэ. Тиим машиндин үн, элнәкәннь кирцәгъяр, ким-дрүлгдх збвтэ. Машиндиг чикәр үнлх даалгьврта тоомсрта комиссүд района күцәгч комитетет гаргьснь туста болм бәадлтэ. Техникиг колхозмудт хулдсна хобн, ясврн-техническ станцин үүлдвриг цуггнь эдл-ахун эврәннь олсн олврарн бәагънә ул деер бурдәх кергтэ.

Трактормудиг болн нань чигн машиндиг хулддж авад, әрвәр олзлдж чадх колхозмудт, трактормудиг болн машиндиг, үндлж дууслгьиг күлал уга, ода экләд хулддж болм бәадлтэ. Машиндин үннь диглгдсн цагт колхозмуд күтц тоолцх.

Шин трактормудиг болн селәнә эдл-ахун машиндиг 1958 джиләс авн эклдж, колхозмудт даньгин ил мбнэгнәс, эс гидж колхозин экономическ бәадлиг хәләдж, олн-зүсн болзгта кредит бгч хулдг болхмн. Колхозмудт хулдгдх селәнә эдл-ахун шин машиндиг үнлсн цагтан, тер үн машиндин бийиннь үнәс нечк обдән болдгар кех кергтэ. Промышленность эврәннь цаарандк делгрлтин болн ясрлтин төлэ мбнэг хоршадж авхин әрдк эн кергтэ мбн, юнәгәд гихлә, цуг олн-әмтнә эдл-ахун улин улнь социалистическ индустрий болджана.

2. Шин бәадл, колхозмудт материалн-техническ тетклгь бггнә тор йилгән ик чинр зүүджәнә. Селәнә эдл-аху—машинд, горюч, запасной әнәгс, металл болн нань чигн олн-зүсн эд-тавр—материалн үнтэ тоотсиг агъу-икәр кергилд олзлгд мбн.

Одгә цагт, олн-зүсн меллә: селәнә эдл-ахун Министерствин, потребительск кооперацин, глав-автотракторсбытин болн Нефлесбытин тетклгьнә болн гүүлгәнә организац нег-зергәр селәнә райодт бәах колхозмудиг машиндәр, горючяр, запасной әнәгсар болн материалар тетклгь кецхәнә. Колхозмудиг машиндәр болн производствени эд-таврар тетклгьнә ода бәах бурдәмджиг оньгдарулад, терүг нег ормд баглад, колхозмудт обрдулад кергтэ. Тиим ормнь—ясврн-техническ станце болдж гарм дүртэ.

Селәнә эдл-ахун производствд кергтэ хамг зүсн трактормудиг, автомашиндиг, запасной әнәгсиг, горючиг, төслгьнә материалмудиг, металлг, удобренсиг, ядохимикатиг, нань чигн эд-тавриг колхозмуд, ясврн-техническ станцт авч ирхиг даалгьад, терүнәс хулддж авд болдгар ториг

бурдәснь туста болхмн. Зарм ясврн-техническ станцт шин марка машинд бәрдж хадгьлдж, тедниг үүлдвр келгьж әмтнд үзүлджәх кергтэ; селәнә эдл-ахун производствд орулгддях шин машиндин туск каталогс, бюллетенс, справочникс, плакатс болн листовкс цаг-цаглань, күртм чигә тоотагъяр барлдж гаргьдях кергтэ.

Колхозмудиг болн совхозмудиг запасной әнәгсар ямаран кевәр теткхиг сәәнәр тоолдж кех кертэ. Эн туст совнархозмуд, мана промышленность ик даалгьврта. Эдн колхозмудиг болн совхозмудиг шин чигн, хуучинь шинрүлдж яссн чигн запасной әнәгсар күццднь теткцхәх збвтэ. Хуучн әнәгсиг шинрүлдж яслгьна чинриг обдән сән болгъхин төлэ, энүг централизованн кевәр кех кергтэ болм бәадлтэ.

3. Селәнә эдл-ахун машиндәр тетклгьиг шин диг-даратагъяр кедг болсн, селәнә эдл-ахун техник гаргьлгь бурдәлгьиг ясрулхд дбнәгән күрхмн. Ода болхла зарм эдл-ахун гардачнр машинд зуг кегъад гаргьхәс биш, талдан тоолвр уга, тер машинь селәнә эдл-ахун производствин бдгэ цагин делгрлтин кемджәнлә ирлцдях, эс ирлцдәхднь, тер машинь колхозмудт болн государствд экономическ олзта болдях, олз уга болдяхд килмджән багъяр бгнә. Иим үлгүр авий. 1955 джиләс авн колхозмуд буудя хуралгьна кбдлмшиг хойр әнәгилд кедгиг бргнәр эклсн, тегәд эврән йовдг комбайнс тракторар чирүлдж йовдг комбайн-дорхнь деер сән болдгнь ил медлсн. Тиигд эврән йовдг сән комбайна шин конструкц кегдсн бәасн, тракторар чирүлдж комбайнд 5 күн кбдлг болхла, тер комбайниг нег күн залдж йовулдж чадж болх, горючнь 30 процент багъ гаргьлгд, чирүлдж комбайн-дорхнь 40 процент гииг татлг бәасн. Эврән йовдг комбайна деер сән ил болв чигн, Ростовск завод 1957 джилд эв уга кбдлмшт багъ олзта трактормудар чирүлдж комбайнс гаргьлгь эклв. Эн комбайниг кедж гаргьлгь эклхин төләд государств ик мбнэг гаргьсн, болв тегәд ода, зуг негхн джил болчкад, тер комбайниг гаргьлгдн зогсагъад, государствд болн колхозмудт ик олзта, эврән йовдг комбайнс гаргьлгь эклх кергтэ болджана. Кесг заводмуд болхла күццәр, сән таастагъяр эс кегдсн машинд гаргьна, теднь селәнә эдл-ахун муугъяр олзлгднә, зармдән кесг джилмудт кбдлмшт олзлгдлго бәаджәгәд, тбмрин тасрхаст орулгдәд бггдлж одна. Шин цагин таалар болхла, тиигд кбдлг заводмуд түрү йовдлла чигн харгъад бәахмн, теднә машиндинь колхозмуд хулддж авшго болджана, тегәд терүнә хобт бийднә заводмуд селәнә эдл-ахун машинд гаргьлгьнә ясрулх збвтэ болхмн.

Машинд гаргьхларн, селәнә эдл-ахун производствин тодрха некринь тоолх кергтэ. Колхозд ончта кергтән—цбн то машинд хулддж авад, терүгәрн улм олн зүсн кбдлмш күцәдч чадх, тиигхларн колхозник күүнә күч-кблсинь улм багъяр гаргьх аргъ-авлгнә болджана. Тегәд ода келгдлж бәахнь—тракторин ард дүүдлж кбдлмш кедг зер-зевиг кергтэ тооднь күргдж гаргьдж бггнә, энүгинь тракторист бийнь прицепщик угагъяр залдг болхиг күцлгн, машиндиг кедж гаргьхларн газрин болн климатическ онц-онц зона некринг тоолх кергтэ гисн юмн болджана.

4. Машинн-тракторн станцин техникиг колхозмудт хулдлгн болн МТС-н колхозмудла бәрдж залгьлдагьинь хозрасчетн янзар-келгн—колхозн мбнэгнә эдл-ахуг бурдәлгьнд збәр ик хуврлг гаргьхмн. Колхозмуд бийсиннь оборотн мбнәгн темдгтәгъяр икдүлгн кегдх збвтэ болджана. Колхозмуд бийсиннь оборотн мбнәгн нефтепродукт, машиндин әнәгс болн нань чигн материалмуд хулддж авч, кезәд чига кергтэ, багъ гиен болв чигн, белдлгь кедж бәах збвтэ, тер мет ирх джилин ургьц гаргьдх авхин төлэ селәнә эдл-ахун кбдлмш бурдәхин кергт тер мбнәгн бас гаргьхмн. Шин бәадлин таалла ирлцүлдж колхозмудин производствени гаруд банкин бдгг кредит икдүлх кергтэ.

5. Машинн-тракторн станцин бурдәмджинь оньгдаруллгьнә залгьлдулдж, селәнә эдл-ахун продукц белдлгьнә зарм төрмүдиг хәләх кергтэ. Одгә цагт белдлгь келгьнә системәр болхла, государствин болн кохозмудин хоорндк залгьлдана йилгьлдәд гарсн янз батрв. МТС-р дамжулад государств колхозмудиг теткнә, трактормудар болн нань чигн машиндәр газринь хагьлдж белдлж бгнә, горючяр болн удобренәр теткнә, келхд, олн производств делгрүлхднь колхозмудт кергтэ тоотинь цугтагьинь бгнә.

Энүнә хәрүднь, колхозмуд совхозмудла хамдан орн-нутгин некринь селәнә эдл-ахун хот-хоолар теткнә. Энүн дотр селәнә эдл-ахун збәр әнәг продукцнь машинн-тракторн станцсар дамжгдәд МТС-н күцәсн кбдлмшин натуроплат болдж ордж ирнә. Улгүрлхд, натуроплат гидж джил болгън зуг буудя нег миллиард шаху пуд ордж ирнә гидж келхлә, тернь медгднә.

Урднь МТС-н күцәсн кбдлмшин натуроплат гидж колхозмудас ордж ирлжәсн селәнә эдл-ахун продукциг государств ода шуд колхоз дас бийсәснь, хулдсн машиндин, машиндин әнәгсар, горючин, удобренә, нань чигнә орчд авхмн. Энүн деерән орн-нутг селәнә эдл-ахун продукциг урдк кирцән-дорхнь багъ бишәр, хәрнә урдкдан-дорхнь икәр авх збвтэ, болв талдан улас иштәгъяр, тооцаг талдан системәр кедж, эннь урдк-дорхнь сән, эвтэ болх збвтэ.

Шин бәадлин таалд продукц белдлгьиг эсвтә, чикәр бурдәсн саамд, государств цаглань кергтә элвг селәнә эдл-ахун продукц авч чадхнь лавтә.

Белдлгьнә зура темдгдлж батлхларн эклц кедж авхнь, урднь белдлж авчәсн буудян болн талин хот-хоолин цуг то болх збвтэ, эннь цуг ордж ирлжәсн тоот негдүлгдлж кегдхмн, талданар келхд, әрк биш орулдж бдгг тәвц, государствин хулдлж авд, контрактац кедж авдлг болн машинн-тракторн станцин күцәсн кбдлмшин натуроплат гидж ордж ирдг продукц цугтан ниилүлгдәд, тоолгдх збвтэ. Эн то зура келгьнә гарц экнь болхмн.

Продукц белдлгьнә кирцән онц-онц зонар йигьдлж гаргьлдсн саамд, сүүлин джилд продукц ордж ирснә кемджәг авад, шудтнь дарук джилд тәвд болшго. Селәнә эдл-ахун джил джилләгън әдл болдж ирлцхш. Эн учрар, 2-3 джилин туршарт кегдсн белдлгьиг авад, дундин то гаргьдх авсн зокаста чигн болхмн, ингхлә, орн-нутгин онц-онц зона ончта хамгинь чикәр тоолдж болхмн. Селәнә эдл-ахун продукц белдлгьнә государствени зура йилгьдлж батлхларн орн-нутгин онц-онц зонар тер джилднь метеорологическ таал ямаран болсинь тоолх кергтэ. Эн, зарм райодт тер джилднә таал зокалта эс болсинь тоод авч, талдан райодт таал зокалта болсинь тоолдж, джил болгьн зурагъяр бггдлжәх даалгьврт болм дүнәгә хуврлг кедж болх аргъ бсхмн. Болв, әркән уга күцәгдх зокалнь—белдлж авсн селәнә эдл-ахун цуг продукцин кирцәнә государствин некринг күцднь теткх збвтэ.

Селәнә эдл-ахун продукц белдлгьнә кирцәнә производствин кемджәнәс йилгьрхмн. Машинн-тракторн станцин бурдәмджинь хуврүлгнә буудя болн нань чигн хот-хол гаргьлгьиг икдүлдж болх таал учраджана. Колхозмудиг тетклгьиг производствени-техническ шин системәр келгн техник олзлгьиг улм ясрулх, күч-кблснә гарц бсхмн, хот-хол гаргьлгьн бсх. Эн йовдл селәнә эдл-ахун продукцин эврәннь гарцин үнинь багърулх. Энүнә ашднь, государств селәнә эдл-ахун хот-хоолин болн промышленн эд-таврин үнинь килврлүлх аргъ авч чадхмн, тегәд олн-әмтнә бәахтә болдгинь обдлүлдж чадхмн.

6. Машинн-тракторн станцин бурдәмджинь хуврүлснә хобт бийднә, цаарандан селәнә эдл-ахун хот-хоолиг белдлгьн ямаран янзар кегдхин туск ториг кинән кевәр куундвр кедж йилгьхмн, тодрха селвәр темдгдлж диглхмн, тегәд партин Централнь Комитетин болн Правительствин ирлцнәгъу токтавр авдхмн. Селәнә эдл-ахун хот-хол белдлгьнә болн хулдлж авлгьна үнин тускар бас тиигдк кегдхмн гидж келх кергтэ.

7. Селәнә эдл-ахун хот-хол гаргьлгьнә бслгьиг дахад, белдлгь келгьнә янзнь сольгдәд йовхмн. Одгә цагт болхла орн-нутгин некринь зарм хот-хоолар күцдән эс теткддях учрар, государств район болгьнд белдлгь келгьнә зура бгх збвтэ болна. Болв, эннь цаг зуурин йовдл. Колхозмудиг хурдар бсдкж-брглжүлдж болх, эднә экономикнь делгрлж бсх таал манд ода гаргьлгьдв. Эн учрар джил ирвәс орн-нутг гаргьдях хот-хоолин тонь бсэд йовхмн. Орн-нутгин некринь селәнә эдл-ахун гаргьдг хот-хоолар цугтагъарнь күццднь теткдж болм элвәр күрх кбрнә гаргьдж авч болх цаг ирхнь ода хол биш. Тегәд, государств буудя, мах болн нань чигн хот-хоолиг үннь килвр райондас хулдлж авч чадх аргьта болхмн, иим йовдл хот-хоолин эврәннь гарцин үннь багъ болхла, тегәд учрхмн. Энүнә хобт бийднә производствд улм бргн специализац кедж болх таал учрахмн. Спе-

(Цаарандкнь 3-ч халхд).

КОЛХОЗН ТОСХЛТИН ЦААРАНДИ ДЕЛГРЛТИН БОЛН МАШИИН-ТРАКТОРН СТАНЦСИН БҮРДÄМДЖИГ ОНЪГДАРУЛЛГЪНА ТУСКАР

СССР-н Деед Советин сессий деер Н.С. Хрущевин кех докладин тезисмүд

(Цаарандкнь).

циализац кесн производствиг делгү өдлән механизацин ул деер тавдж бүрдэлгь өгдгнь, күч-көлснә гарцнь өдлүлдгнь, нег то продукц гаргьлгьна гаругьинь багьрулдгнь ил мелгднә. Хот-хол элвг болсн хбөн, эннь тиигчкәд килвр болхла, олт-әмтн сән джиргьлтә болх, әдн тегәд коммунистическ обществин өгх зөвтә сән тоотнь күцц кевәр ирджәхиг меддж авх.

V

Партиин болн советск органсин, МТС-н бүрдәмджиг оньгдаруллгьна залгьлдата төрмүд

1. МТС-н бүрдәмджиг оньгдаруллгьар болн колхозмудт техник хулдлгьар эркн кергтә керг-уулдвр белх болн терүг иләр куцәхд онц даалгьвр областьсин партиин комитетст, областьсин куцәгч комитетст, автономн республиксин Министрмудин Советсд, крайсин партиин болн крайсин куцәгч комитетст, союзн республиксин компартьсин ЦК-т болн Министрмудин Советсд тусджана. Әдн цугтагьаснь түрүн болдж район болгьар ямаран колхозмуд эврәннь экономическ эв-аргьарн эн джилин бийднә трактормуд болн селәнә эдл-ахун машинд хулддж авч чадхинь болн әдниг элн кевәр олзлхинь, ямаран колхозмудт техник хулддж авхд ик болзг кергьлдхинь болн ямаран колхозмудин тәлә МТС-н халхас ода бәәх производственническ тетклгьчә диг-дараг дав зуур хадгьлх кергг ирлцхинь гүүнәр шиндждж халәх зөвтә. Райодин болн колхозмудин туслнь бәәдлин зугл тиигдз аль-бисәрнә шиндждж халәхлә, колхозмудин көдлмшин шин таалур орлгьгиг дилвр-тәгьяр кех эв аргь өгхмн.

МТС-н бүрдәмджиг оньгдаруллгьнас авн партиин болн советск организацсин гол оньг, эврәннь трактормудта болн селәнә эдл-ахун машинә бәәх колхозмудиг шуд гардлгьнд, эн эдл-ахуст шинәр көдлмш бүрдәхднә ил дөнъ-тус кургьлдгьнд йириндәй тәвгдхмн. Болв, терүнлә хамднь, манд ода бийнь экономическ сүл колхозмуд бәәхиг тоолл уга бәәдж болшго, бәәрн газрин партиин болн советск органс, эн колхозмуд, әдниг түргәр нуур-ләчнрин кемдјәнд күрдж өдлүлхин тәлә урдкасн улм икәр, улм толрхагьар дөнъ-тусан күргх зөвтә. Машинн-тракторн станцсиг ясврн-техническ станцст оньгдарулсна хбөн, энүнд колхозмудиг производственн болн техническ тетклгьяр эркн даалгьврмуд үлддјәхиг бас медх кергтә. Партиин района комитетс болн района куцәгч комитетс, ясврн-техническ станцсин үүлдврт өдр болгьн гүүнәр шилгьд, әднә көдлмшин халәдж-шүүхд, колхозмудиг машиндәр, машинд кергтә әнъ-гсәр, машинә тосар болн талдак чигн юмсар тасрхан угагьар теткхд дуудгдсн. МТС-н зонар бәәдгь партиин райкомсин инструкторск багмуд уурулсна хбөн, МТС-н бүрдәмджиг оньгдарулсна хбөн, колхозмудиг партиин болн советск органсин халхин гардвриг колхозин производственн йилгьгч әнъ-сүр улм өдлүлгьнд эркн төр бәәнә.

Партиин организац машинн-тракторн станцсин көдлмшин тускар темдлгьдәх оньгдаруллгьна учрутхинь болн чинринь өргнәр цәәлгьлдгьнд, КПСС-н Центральн Комитетин селвиг, олна хургудар күржелгь бүрдәлгьнд, селәнә күч-көлсчнрин политическ болн көдлмшин өргмдјисиг селәнә эдл-ахун өргдјитд шин дилврмуд тетклгьнүр залдж, селәнә эдл-ахун эдл уш гаргьлгьна болн белдлгьнә 1958 джилин государствени зура дун угагьар куцәлгьнд дуудгдсн.

2. МТС-н бүрдәмджинь оньгдаруллгьн партиин болн советск органсас, специалистнрин кадрмудиг болн машинн-тракторн станцсин механизатормудиг чикәр олзлхин тускар онц килмдјән гаргьхиг некдјәнә.

Одгә цагт машинн-тракторн станцсар гардгч болн инженерн-техническ 186 миньгьн көдләчнр болн күс-дундур сай шаху механизатормуд тоолднә. МТС-н бүрдәмджиг оньгдаруллгьна цагт эн көдләчнрин икнъкнә дјисәд колхозмудур орцхамн. Трактористнр, комбайнермуд болн МТС-н талдан чигн көдләчнр МТС-с колхозмудур орлгьн—колхозмудин техническ кадрмудиг чаньгьадж, колхозин производствиг техническ гардлгьн улм өдм девснәд күрхмн. Партиин организац, МТС-с сулддјәх специалистнриг болн механизатормудиг, әднә медрлинь тоолдж, колхозин производствин йилгьгч әнъ-сәр диглдж тәвхин тускар килмдјән

өгх зөвтә. Үлддј йовх колхозмудиг түрүн болдж гаргьч кадрмудар эркн биш батлх кергтә.

Машинн-тракторн станцсар өсдј-сургьгдсн механизаторск кадрмудиг хадгьлгьнд гол оньг тәвгдх зөвтә. Колхозмудин правленьс, партиин организац техник хулдлгьна залгьлдж, колхозмудар орцхәх трактористнр болн талдан көдләчнрт сән оньган, килмдјән өгцхәх зөвтә. Механизатормудин материалнь теткмдјсн ирлцнъгьү кемдјәнд бәәдг болдгар эркн керг-уулдвр кех кергтә. Манд ода бийнь күч-көлснә өдрт багь олврта колхозмуд бәәхиг мартхмн биш. Тиим колхозмудар трактористнрин күч-көлснд өггдд мөнъгн—МТС-д багь гихлән авчасн джалваснь багь чигн болад бәәхмн. Тегшрүлгь кешгон тәлә, механизаторск кадрмудиг эс геехин тәлә колхозмудт трактористнрин болн талдан механизатормудин тәлә машинн-тракторн станцсар әдн авчасн багь гихдән авчасн джалвас багь биш болдгар шишлнь джалвин кемдјә трактористнрт батлтха гидж селвгән өгхмн.

Шин бәәлд колхозмудин көдлмшин кемдјән зөвәр өргдјәнә. Колхозин алач, урднә МТС-н директор куцәдјән кесг даалгьвр бий деерән авчана. Колхозмудин кадрмудин нилчнь улм икәр өсдјәнә. Колхоз болгьна толгьачд, өдгә цагин селәнә эдл-ахун техник болн колхозин производствин экономик сән меддг өдр-бүрин керг-төриг медрлтәгьяр гардх деерән, производствин цаарандк өсдј-өргдјлтнн төрмүдиг сәәнәр медх аргьта көдләчнртә бәәх кергтә.

Колхозмудин ахлачнрин ик зунь, өсдј йовх кемдјәтә көдлмшиг сәәнәр куцәхин тәлә дамшлтин сән белдвртә. Болв манд шин бәәлд эдл-аху гардлгьн күчр хату чигн болх ахлачнр бәәнә. Эн колхозмудт сән белдвртә, дамг көдләчнр, тус йилгьл МТС-н директормудас болн специалистнрәс тәвгхә гидж селвгән өгх кергтә. Колхозин бригадирмудин чигн нилчнь кесг холван өдлдјәнә. Эн учрар, бригадирмудин зергләнд, эркн кергтә саамднә, дамг бүрдәгьәчнр болн специалистнр немдлж тәвгдх зөвтә.

3. Районн звеног сән белдвртә кадрмудар батлгьна туск КПСС-н XX-ч хургин шииврмуд куцәлгьяр Коммунистическ парть ик гидг көдлмш кесмн. Одгә цагт партиин райкомсин болн района куцәгч комитетсин гардгч көдлмшт, ик зуудан, бүрдәмдјин көдлмшин сән школар орад гарсн, дамг, эврәннь чадмг-чидмгән селәнә эдл-аху өдлүлгьнә туск партиин болн правительствин шииврмудиг шултга кевәр куцәлгьнд иләр үзүлдж-медүлсн көдләчнр бәәцхәнә. Райодин партиин болн советск органсин көдләчнрин сургьулин кемдјән зөвәр өссн. Сельск райодин партиин райкомсин селгәтрмудин 85 процентнь, райодин куцәгч комитетсин ахлачнрин 76 процентнь ах болн күцц биш ах сургьульта бәәнә.

Районн звено батлгьн—областьсин, крайсин болн союзн республиксин партиин болн советск организацсин гол оньгт цаарандан чигн бәәх зөвтә. Райодар партиин болн советск гарлгч көдлмшт, колхозмудар, совхозмудар болн МТС-р ил үүлдврт бийән үзүлцхәсн, селәнә эдл-ахун производствиг сәәнәр меддг, ойлә көдлхдән дурга, чадмг аргьта бүрдәгьәчнр багьчудас өсдј, сургьдј, зөргтәгьяр көдлмшт өдлүлдјәх кергтә.

Района куцәгч комитетиг медрлтә кадрмудар батлгьн—ода эркн чинр зүүдјәнә. Кемрдјән, урднә колхозмудин производственн үүлдврлә залгьу төрмүд МТС-т хагьлдг бәәсн болхла, ода тер төрмүд района куцәгч комитетст хагьлдг зөвтә. Райодин советск органсин янзиг ясурулгьяр көдлмш цааранднь кех кергтә, колхозн производствин делгрлтд темдгә нилчән күргдјәсн машинн, тракторн станцсин советмуд уурулдјәх учрар, района куцәгч комитетсәр производственн-техническ советмуд, эс гидж селәнә эдл-ахун төрмүдәр талдан чигн органс—колхозмудин, МТС-н, ясврн-техническ станцсин, совхозмудин, специалистнрин болн производственн шинрүләчнрин элчнрәс токтах төр гарч ирдјәнә. Цуг олт әмтнә куундвр болдж йовх цагт, эн төр хагьлгьна хамгин тохнәтә бүрдәмдјин янз олдж авхин эрkd, райодин советск органсин янзла залгьу төрмүдәр зөвчлдж куундвр кехлә сән болхмн.

4. МТС-н көдлмш оньгдаруллгьар болн колхозмудин цаарандк делгрлтәр кегдх цуг көдлмш куцәлгьнд, сүл джилмудт зөвәр өсдј, батрсн колхозн эклц партиин организац партиин ицгтә тулгнь болхмн. Коммунистнрин то колхозмудар 1954 джиләс 1958 джил күртл 230 миньгь гар күн бев, Дала олт механизатормуд болн специалистнр МТС-с

гарад колхозмудур орлгьн—колхозн партиин организацсиг улм икәр батрадјана, тегәд колхозмудин бәәдл-джиргьлин цуг халхарнь теднә үлмә ик-дүлгдјәнә.

Колхозмудин керг-төрин бәәдлин тәлә, теднә экономикин цаарандк делгрлтин тәлә, государствин өмн авсн даалгьвран болзгтнь болн күццднә күцәхин тәлә цуг коммунистнрин даалгьвриг ик-дүлх кергтә. Колхозмудт өггддјәх техникиг чикәр олзлгьнүр, селәнә эдл-ахун цуг көдлмшин чинринь өдлүлгьнүр, нуурлгч дамшлтс, наукин болн техникин күцлтс тархалгьнүр, дөрлдә делгрүлгьнүр, күч-көлснә производительностиг өдлүлгьнүр болн гектар газр болгьнд күч-көлс болн гару багьар гаргьдј, терүнәс ик продукц гаргьдј авлгьнүр залгдј партиин-политическ көдлмш кегдх зөвтә. Унн-гол селкларн диг-дара бәрдгәр, техникиг эзн мет әрвдј эдлгәр, эврәннь колхозин хувин тәлә, олна эдл-аху өдлүлхин тәлә өдән даалгьвр авдгар цуг колхозникудт өдр болгьн сургьмдј өгчәх кергтә. Колхозн демократиг даньгин куцәдјәх кергтә. Эврәннь колхозин залмдј колхозмудиг олар орлцулдјәхмн.

Зуг хургуд, лекис, докладмуд кесәр төгсәл уга, күн болгьнд күрч, онц-онц багь колхозникудла—механизатормудла, тәрәнә көдләчнрлә, саальчнрлә, гахачнрлә теднә керглгь болн соньмслгь меддј политическ көдлмш кех кергтә. Политическ көдлмш келгьяр партиин болн советск актив сән үдгүр үзүлцхәх зөвтә.

Колхозникудин зөвәр хувнь болгч багьчудт сургьмдј өглгьнд партиин организац онц оньган өгцхәх зөвтә. Партиин организац комсомольчнриг болн багьчудиг колхозмудин эдл-ахун үүлдврт шумгьагьяр орлулх, комсомольск организацсин селвариг, көвүд-күүкдин сән эклцсиг цуг чидларн өргдјүлх, багьчудин культурн неквриг ханьгьахин тускар килмдјән икәр өгх зөвтә. Дундин школмуд төгскәсн багьчудас колхозмудт кергтә специалистнр, нег үлү, механизмд көдлцхәлд специалистнр белдхин эрkd шишлнь курсмуд бүрдәх кергтә.

Коммунистическ парть чик политик гаргьдј, олт-дунд бүрдәмдјин болн политическ ик көдлмш кеснә ашл, сүл джилмудт селәнә эдл-аху икәр өдлүлгьяр ик күцлтс бәргдсн. МТС-н бүрдәмдј оньгдаруллгьна залгьу гарчәх шин төрмүд, олт-дунд бүрдәмдјин болн политическ көдлмшиг тасрхан уга ясурулдј сәәрулхиг партиин организацсас, цуг коммунистнрәс некдјәнә.

Әмн болгьна тоод продукц гаргьлгьарн капиталистическ хамгин ик өслтә орн-нутгудиг туулгьч ахр болзгт куцдј, давлж гарх—СССР-н экономическ эркн төриг төвкнүн дөрлдәнә хаалгьд куцәхин тәлә зүткдј ноолд кергтә гидж, мана орн-нутгт коммунизм тосхлгьна делгү ик программ темдлгьдјәгьад, Советск Союзин Коммунистическ партиин XX-ч хург лавлдж келсн.

Государствени йосна ах органд—СССР-н Деед Советд суньгьврүр йовдј коммунистическ тосхлтин зура куцәлгьяр олт-әмтнә өмн коммунистическ парть үүлдврн тооцагьан өгчәнә. Олт-әмтнә эдл-ахун цаарандк делгрлтүр, орн-нутгин кү батлгьнүр болн олт-әмтнә бәәдл-джиргьл тасрхан уга өдлүлгьнүр, капитализмлә кедјәх экономическ төвкнүн дөрлдәнд социализм дилхүү залгдсн эркн ик чинртә кесг төрмүд советск цу олт-әмтнә шултга дөнъгәр парть куцәв. Темдлгьдјәх, машинн-тракторн станцсин бүрдәмдјин оньгдаруллгьн болн селәнә эдл-ахун техникиг колхозмудт хулдлгьн, сүл цагт куцәгдсн промышленности болн тосхлтин залгь оньгдаруллгьнә ла, тер мет, нань чигн куцәгдсн эркн ик чинрт төрмүдлә зөрг тәвгдјәнә, дакад селәнә эдл-аху өдлүлгьяр күчн-чидлән сулдхл уга цаарандк көдлтн гисн КПСС-н XX-ч хургин зааврас иштгьяр шишлнь эн кегдјәнә. Советск олт-әмтн хургин эн заавриг куцәхин тәлә ноолдј, селәнә эдл-ахун делгрлтд ик куцәнъгьус бәрв, әмн болгьна тоод мах, үс болн тос гаргьлгьарн Америкн Соединенн Штатсиг өбрн джилмудин эрг куцхин эрkd өргн дјисә ода делгрүлв. Әмтн эд хот-хол болн промышленностин тәләд сырьә эл джүлгьн—мана орн-нутгт коммунистическ тослтин эркн нег төрнә болдјана. Эн төриг ил и цәлгьн оньдинд мана партиин программин төр болдмн.

Алдр Октябрьск социалистическ революц мн орн-нутгт күч-көлсчнрин йос токтагьад, газл (Чилгьнә 4-ч халхд).

КОЛХОЗН ТОСХЛТИН ЦААРАНДК

ДЕЛГРЛТИН БОЛН МАШИИН-

ТРАКТОРН СТАНЦСИН

БҮРДÄМДЖИГ ОНЪГДАРУЛЛГЪНА

ТУСКАР

*СССР-н Деед Советин сессий деер
Н.С. Хрущевин кех докладин тезисмүд*

(Чилгчнь).

крестьян улсин эдллгънд бгч, тууджд түрүн болдж аграрн төр хагълсмн, тиигъл селәнә эдл-ахуг социалистическ эклцәр хвврәлгънд эк татсмн. Советск йосна түрүн бдрмүдәс авн цуг Арәсән Советмүдин II хург „Газрин туск“ декрет батлдж авсн цагас авн, селәнә эдл-аху ббдлүлх, уурмг, ард хоцрсн крестьянск эдл-ахугъас газр эдллгънә общественн социалистическ ик эдл-ахугъур орулх төр Коммунистическ партъ бмнән тәвсмн. Селәнә эдл-ахуг социалистическәр хвврүллгън ленинск политик кўцәлгъәр кесн Коммунистическ партин оln джилә гүджрмг кбдлмш кўццдән диилвртәгъәр, колхозн тосхлтин диилврәр тбгсв.

Селәнә эдл-ахуг делгү коллективизировать кеснә хбн, колхозн тосхлтин цаарандк делгрлтәр болн машинн-тракторн станцсин бүрдәмджиг онъгдаруллгъар төр кўцәлгън—социалистическ эдл-ахун делгрлтд эркн чинртә ик ишкдлнь болхмн. Олгә цагин колхозмуд экономическ болн политическ халхарн деревнә советск стройин кўуршго тулгнь болгч социалистическ ик предприятияс болджана. Колхозмудиг улм икәр батруллгъна булгудин негнь—эркн чинртә техник болджана, социалистическ индустрий селәнә эдл-ахуг тиим техникәр агсна. Колхозмудар кўч-кблс болн производств чикәр бүрдәлгън, бдгә цагин техникиг эвинь олдж олзлгън—мана селәнә эдл-ахуг коммунизмин хаалгъар делгрүллгънә йилгъч эркн чидлнь болджана. Селәнә эдл-ахун голлгч цуг техникиг эврәннь гартан авч, колхозн производствин делгрлтин тбләд, цуг оln-әмтнә сә хәәлгънә тбләд терүг олзлх аргъ колхозмудт бглгън—эн төриг хамгин сәәнәр хагъллгън болхмн гидж Коммунистическ партин Центральн Комитет тоолджана. Бәәдл-джиргъл гисн хамгин сән сургъмдж!—гидж Коммунистическ партин алдр вождъ, Советск государствин делдәч В. И. Ленин келсмн. Эн иигдж келсмн: „Бидн бәәдл-джиргъл дахк збвтәвдн, бидн оln-әмтнә билггънд кўцц сулдхвр бгх збвтәвдн“ (Соч., 26 том, 229 халх). Эн ленинск неквр, марксистск-ленинск теориг билгджд олзлдж болн делгрүлдг, алдр кўслүрн йовлгъна хаалгъд харгъсн цуг саалткудиг хамхчджд уга кедг, советск общественн коммунизмүр диилвртәгъәр йовлгънд хаг болгч хоцрсн болн хуучрсн хамгиг диилджд уурулдг, мана партин цуг уүлдврин хаалгъинь заагч однь—урднь чигн билә, ода чигн мбн, цаарандан чигн үлдх—однь болджана. Колхозмудт трактормуд болн селәнә эдл-ахун нань чигн ик-ик машид хулдлгъар болн МТС-н бүрдәмджс онъгдаруллгъар тәвгдджәх төрмүд бәәх бәәдл-джиргълин гол некврәс гарчана, колхозн туурсн крестьянств, цуг советск оln-әмтстә хамдан, коммунистическ общественн тосхлтд шунмгъагъар, билгтәгъәр орлцхднь улм ик агъу секджәнә. Советск оln-әмтн — шинрүлгч оln-әмтн, уүдәгч оln-әмтн гисн нарг делкән чинртә ачта туурмдж соньсна. Тууджин, урднь йовгдад уга хаалгъар түрүн болдж йовдж, эврәннь орн-нутган, социалистическ обществ тосхк алдр хув—советск оln-әмтнд учрасмн. Ода советск оln-әмтн Коммунистическ партин гардврт, марксизм-ленинизмин туг дор диилврәс диилврүр ицгтәгъәр йовдж йовна. Советск оln-әмтн эврәннь кўслүр ах-дүүгъин Китдин оln-әмтнлә хамдан, цуг социалистическ орн-нутгудин оln-әмтнлә хамдан гар-гаран бәрлджд, прогрессивн цуг кўмн-әмтнә сән санан-седкл болн дбнъ үзджд йовдж йовна.

Коммунистическ партин Центральн Комитет, эн тезисмүд барлхларн мана орн-нутгт коммунистическ тосхлтин төрмүдиг диилвртәгъәр кўцәхд агъу-ик чинртә эн төриг хамгин чикәр хагълдг болдгар, колхозн тосхлтин цаарандк делгрлтәр болн машинн-тракторн станцсин бүрдәмджиг онъгдаруллгъар кесн кўундврт болн селвг темдглхд шунлттагъар орлцтха гидж советск оln-әмтиг дуудджана.